

stojnosti kar mimo dognanj naše literarne zgodovine in zabrisal marsikaj, kar je bilo že jasno.

V tem primeru pa imamo opravka tudi z nedopustno naglico, s katero je bila knjiga zgotovljena; kajti taka, kakršno smo dobili, bi nikakor še ne smela na dan, ker bi morali dobiti od založbe dognano, zanesljivo delo, pa čeprav poljudno. Marsikdaj se pisatelju ni bilo mogoče dvigniti iznad neurejenosti bežnih zapiskov in marsikdaj je sprejel za pristno blago nezanesljive ali vsaj enostranske vtise, brez pridržka in skoraj hlastno grabil nedomišljene misli in načeta, zaslutena spoznanja.

Sicer ima Slodnjak precej literarno-zgodovinskega dela za seboj. Pridobil si je opravičeno ime delovnega znanstvenika, odkar urejuje izdajo Levstika in zdaj še Erjavca, pri čemer se je mimogrede navzel nekaterih starih pogledov in misli, ki jih je poznejši rod zatrdno zavrgel ali jih gleda s kaj dvomečim očesom. Zato je njegovo obravnavanje nekod, zlasti pri Prešernu, ki je najslabše poglavje knjige, naravnost korak nazaj (ljubezen do Julije, nepoznanje janzenizma, že zavržene domneve, podatki). Poleg takih nekritičnosti se mu je naletelo po knjigi precej iveri, ki so mu ostale pri obdelovanju Levstika in ki so po njegovem vredne, da poživljajo literarno zgodovino, ker so od Levstika. 1952. pa je objavljaj v Slovincu Pisma o slovenski književnosti, ki so obravnavala starejšo dobo in so bila pisana zanimivo in iz aktualnih potreb, da se jih je dotaknila tudi cenzura. To so bile bolj Slodnjakove misli, glose ob slovenski književnosti, bolj njegova dopolnjevanja kot natančni obrisi, saj je v njih n. pr. suponiral, kar je povedal o tem razdobju Kidrič. Na osnovi teh pisem je sestavil začetna poglavja Pregleda. Napolnil jih je z literarno-zgodovinsko snovjo, a do neke mere so ostala ta skopa in premalo zanesljiva poglavja še vedno glose, ki jih bo utegnil prav razumeti, sprejeti ali zavreči le, kdor je kaj bolj znan z literarno zgodovino. Doba po Prešernu do pisateljskega rodu, ki je nastopil do konca svetovne vojske, je neprimerno obširneje obdelana in tudi bolj sprejemljiva, četudi je ta del sestavljen v glavnem iz krajših študij in je razvoj zelo nejasno nakazan in tudi razbit. (Konec sledi.) *L i n e L e g i š a.*

## Polemika

### Tivolska resolucija\*

Dne 21. in 22. novembra 1909. se je vršila v Ljubljani prva jugoslovanska socialno demokratska konferenca. Razpravljanja so bila formulirana v t. i. tivolski resoluciji. Preteklega leta je torej jugoslovanska socialna demokracija praznovala peindvajsetletnico tega dogodka. Njemu je bila posvečena 12. številka Svobode. V njej so objavljeni, kakor pravi uvodnik, vsi važni dokumenti. V resnici je objava zelo pičla. Razen besedila resolucije same je objavljen uvodnik takratnega Rdečega prapora, posvečenega konferenci, in poročilo istega lista o manifestacijskem zborovanju. Želeli bi, da bi ob tej priliki bil objavljen ves material, zlasti protokoli o posvetovanjih ali vsaj oba glavna referata *Etbina Kristana in Jurija Demetroviča.*

\* Priobčujemo ta članek, ker kljub zapoznelosti ni izgubil svoje pomembnosti.

V takem primeru bi bila obravnava tivolske resolucije lažja in zgodovinsko popolnejša. Toda omejimo se na material, katerega nam predlaga jugoslovanska socialna demokracija.

Uvodnik Svobode pravi, da se je tivolska resolucija bavila s političnimi in kulturnimi vprašanji jugoslovanstva, in trdi, da je tivolska resolucija bila politični in kulturni program jugoslovanske socialne demokracije; tega končni smoter pa da je bil politično in kulturno zedinjenje vseh južnih Slovanov po revolucionarni poti, torej razbitje Avstro-Ogrske. Iz uvodnika je vredno podčrtati prav to mesto. Pravemu nacionalizmu in revolucionarnosti tivolske resolucije postavlja nasproti konjunktorno jugoslovanstvo in oportunistem majniške deklaracije. „Združitev enotnega jugoslovanstva pod habsburškim žezlom... Lažnivost majniške deklaracije je očitna.“ S kakšno pravico bomo kmalu videli.

V ostalem je uvodnik slavospev edino pravilnemu jugoslovanstvu socialne demokracije. Le mimogrede: S kakšnim namenom prinaša Svoboda v današnjih razmerah ta slavospev? Samo radi zgodovinske resnice? Mi tu ne iščemo odgovora na to vprašanje. Podčrtamo le, da vidi uvodnik protagonista v zgodovinskem dogajanju od 1909 do zloma Avstro-Ogrske v Avstro-Ogrski in Srbiji in dokaz življenske moči idej tivolske resolucije v današnjem zblizanju Jugoslavije in Bolgarije. To jasno govori, s kakšnimi interesi se identificira uvodničar Svobode.

Naš namen je, pokazati na nemarksistični oportunistem tivolske resolucije, na njeno nedialektično presojanje narodnostnih bojov. Njeno današnje migljanje z repom je v tem oziru samo odkrita kontrarevolucionarnost, ki je leta 1909 bila še nedolžen oportunistem. Kaj je torej z revolucionarnostjo tivolske resolucije?

Odgovarjamo: Tivolska resolucija je popolnoma nerevolucionarna. Že pisec uvodnika v Rdečem praporu je mnogo manj srborit kakor njegov 25 let mlajši vrstnik. (Če seveda ni eden in isti, ki je v današnjih razmerah postal jugoslovanski revolucionar.) „Politična razkosanost je stvar, ki je ne moremo tebi nič meni nič odpraviti Jugoslovani sami. Prezirati sile, ki posegajo v življenje naroda, bi bilo nespametno. Zakaj najbolj navdušeni preroki so vedno mislili, da je politično zedinjenje pravi pogoj. V resnici je pa narobe.“ Tudi v posnetkih govorov manifestacijskega zborovanja, kakor jih navaja Rdeči prapor, ni sledu kake jugoslovanske revolucionarnosti. Še najbolj narodno-revolucionaren je bil govor Jurija Demetroviča, do nedavna kraljevega ministra.

Resolucija sama analizira najprej avstro-ogrski imperializem.

„Aneksija Bosne, na Hrvatskem vladajoči sistem, zopet okrepljeni birokratični režim v Avstriji ter trajno vzdrževanje fevdalne oligarhije na Ogrskem dokazujejo neoporečno, da je Avstro-Ogrska kot velesila poskusila krepak sunek v imperialistični smeri. Ta poskus se opira politično na stari centralistični absolutizem, socialno in gospodarsko na stari fevdalni agrarizem z njega carinsko-političnim izstradavanjem množic ter združuje s tem novo kapitalistično izkoriščanje, ki dobiva za Jugoslovane, podvržene monarhiji, značaj eksploatacije. Ta sistem pomenja za široke mase jugoslovanskega ljudstva proletariziranje in osiromašenje, oviraje pa obenem industrializacijo.

V kolikor pa izraža porajajoči se imperializem silo dualistične Avstro-Ogrske, postaja hkrati faktor, ki jo razdira in prevrača. Njegova stebra sta absolutistična metoda v Avstriji in fevdalna razredna vlada na Ogrskem, tako da je v kričočem nasprotju z vsemi zakoni političnega, gospodarskega in socialnega razvoja, da ovira razvojne moči vseh narodov Avstro-Ogrske ter jih goni v najblaznejšo nacionalno politiko medsebojnega izigravanja in klanja namesto v skupen boj za svobodo in kulturo.“

Kot dokaz za avstro-ogrski imperializem navaja zunanje-politično aneksijo Bosne in notranje-politično vladajoči sistem na Hrvaškem, zopet okrepljeni birokratični režim v Avstriji in vzdrževanje fevdalne oligarhije na Madžarskem. Ta imperializem se spreminja za Jugoslovane v pravo izrabljanje. Absolutistično fevdalni imperializem pa je v kričočem nasprotju z vsem razvojem, narode Avstro-Ogrske goni v najblaznejšo nacionalistično politiko medsebojnega izigravanja in klanja.

Ta analiza nepopolno in zato napačno motri notranje-politične elemente tedanjega avstro-ogrskega režima. V naštetih notranje-političnih pojavih vidi znake imperializma. Velika Britanija, Francija pa sta pred vojno in prav do pred kratkim vsaj v meščanskem smislu bili demokratični državi, in vendar sta bili imperialistični. Danes gresta seve z roko v roki imperializem in notranje politična reakcija, ki se pojavlja v obliki fašizma. Toda ta globoka zveza med imperializmom in fašizmom izvira odtod, da so se razredna nasprotja in razredni boji v državah samih tako zaostriili, da demokracija za vladajoči razred ni več mogoča. Nasprotja, ki razganjajo državo od znotraj, jo silijo, da svoj zunanji imperializem notranje nasloni na reakcijo.

Avstro-Ogrsko so prav tako razganjala notranja nasprotja. Poleg bolj ali manj razvitega razrednega boja so v Avstro-Ogrski igrala odločilno vlogo narodnostna nasprotja. Zato je Avstro-Ogrska morala nasloniti svoj imperializem od vsega početka na izrazito reakcijo, na preostanke fevdalizma in in absolutizma. V Avstro-Ogrski meščanska revolucija ni bila izvedena do konca. Njen narodnostni konglomerat je bil sam preostanek fevdalne dobe sredi kapitalizma, ki zahteva narodne države. Tako niso bili dani pogoji za meščansko demokracijo. Narodnostnih vojev ni rodila reakcionarnost avstro-ogrskega imperializma. Nasprotno, narodnostni boji so reakcionarnost temu imperializmu diktirali.

Ojačena reakcija v Avstro-Ogrski ni torej pričala samo o imperializmu Avstro-Ogrske države, ampak hkrati in predvsem o nerazvitosti kapitalizma, ki je bil nosilec njenega imperializma; o notranjih nasprotjih avstro-ogrskega kapitalizma, t. j. raznih kapitalizmov avstro-ogrskih narodov, ki so nujno morala voditi do razbitja Avstro-Ogrske.

Da tivolska resolucija ni dojela tega, je njena osnovna napaka. Ne zadostuje ugotoviti, da je neka stvar preostanek (stari centralizem, stara birokracija), treba je premakniti ta preostanek v zgodovinsko perspektivo. Le tako more proletariat imeti pravo taktiko v svojem boju za svoje smotre, ne da bi se vezal na smotre zaostalih slojev in ne da bi po drugi strani z levo frazo služil narodnostnemu zatiranju.

Druga napaka tivolske resolucije, ki pa izhaja iz prve, je, da ne vidi, da je nemško-avstrijski, oziroma madžarski in ne morda neki splošno avstro-ogrski kapitalizem edini in pravi nosilec avstro-ogrskega imperializma in da sta se prav ta dva kapitalizma zvezala na življenje in smrt s

preostanki absolutizma oziroma fevdalizma, da sta ravno ta dva diktirala narodnostno zatiranje in da je birokracija bila njuno orodje. Adler, ki je zastopal na tivolski konferenci nemško-avstrijsko socialno demokracijo, je n. pr. rekel, da se bojuje na slovenskih tleh birokracija, ki zlorablja nemško ime, in slovensko meščanstvo. Nemške meščanske stranke da so slepo orodje birokracije.

V resnici je bilo narobe. Napol fevdalna birokracija je bila orodje vladajočih kapitalizmov. V Avstro-Ogrski sta bila tudi dva vladajoča naroda, ne samo neka vladajoča birokracija, ozirom fevdalizem. V narodnostnih bojih je šlo za boj kapitalistično se razvijajočih narodov, ne pa za taktiko nekega „fevdalno-birokratičnega imperializma“.

Dialektika dogajanja je bila v tem, da je fevdalizem, oziroma absolutizem porajal kapitalizem. Drugod po Evropi je kapitalizem rodil narodne države. V avstro-ogrskem primeru pa je kapitalizem rodil tendence k narodnim državam. Narodnostni boji niso bili umetno sredstvo avstrijskega oziroma ogrskega kapitalizma, niso bili taktika avstro-ogrskega režima, ampak nujna posledica razvijajočega se kapitalizma pri zatiranih narodih.

Iz tega sledi, da neposredna negacija napol fevdalne Avstro-Ogrske ni mogla biti drugo kakor do konca izvedena meščanska revolucija, torej v tem oziru, narodnostno razbitje Avstro-Ogrske na samostojne države.

Tivolska resolucija prihaja iz svoje napačne analize do drugačnega zaključka. V zanikanje tedanje Avstro-Ogrske postavlja „novo politično idejo narodne avtonomije, t. j. preobrazbo Avstro-Ogrske tako, da bo na enotnem gospodarskem ozemlju vsakemu narodu, brez ozira na zgodovinske meje, zajamčena enotnost, samostojnost in samouprava v vseh narodno-kulturnih zadevah“.

Tivolska resolucija si torej ni zastavila za program razbitja Avstro-Ogrske in osnovanja samostojnih narodnih držav; nasprotno, ona govori o enotnem avstro-ogrskem gospodarskem teritoriju, posameznim narodom pa priznava samostojnost in samoupravo le v kulturnih vprašanjih, v vprašanih jezika, kulture, šolstva, skratka kulturno avtonomijo. Tivolska resolucija ni priznala zatiranim narodom pravice na samoodločbo do odcepitve.

Zato preostane za tivolsko resolucijo po tej ugotovitvi samo še kulturni (torej ne politični, kakor nam zatrjuje uvodnik Svobode) problem jugoslovanstva. Za končni smoter svojega dela v tej smeri si je jugoslovanska socialna demokracija kot pripravo za kulturno avtonomijo na enotnem gospodarskem ozemlju Avstro-Ogrske (in ne morda Jugoslavije) zastavila „popolno narodno združitev vseh Jugoslovanov ne glede na različnost imena, vere, pisave in dialekta ali jezikov“.

Naš namen ni, kritizirati kulturno jugoslovanstvo, čeprav se tudi ž njim ne strinjamo. Tu nam gre samo za dokaz, da jugoslovanska socialna demokracija v narodno političnem vprašanju ni bila marksistična in je bila zato nerevolucionarna. V resnici sta seveda kulturna in politična stran narodnostnega vprašanja neločljivo združeni.

Gotovo je ta popolna narodna združitev vseh Jugoslovanov vsebovala, vsaj latentno, tudi neko raztegnitev avstro-ogrskega okvira, neko raztegnitev avstro-ogrskega gospodarskega ozemlja. Toda prvič se zahteva bodoča „popolnoma demokratična konfederacija narodov“ samo v želji po skupnem

nacionalnem avtonomnem kulturnem življenju in je drugič prepojena z nerevolucionarnim parlamentarizmom. „K temu končnemu cilju (popolni narodni združitvi vseh Jugoslovanov namreč, oziroma konstituiranju Jugoslovanov kot enoten narod) nas vodi le neumorno delo in boj na podlagi obstoječih realnih političnih razmer in naprav sedanje Avstro-Ogrske.“

Niti besede o tem, da bi se zahteval kot minimum enoten slovenski zbor ali enoten hrvaški zbor ali, v smislu tivolske resolucije, enoten jugoslovanski zbor. Nobene neposredne zahteve! Nobenega razbijanja! „Pametna“ evolucija do končnega cilja, tam nekje v daljavi, na podlagi obstoječih realnih razmer in naprav. In zlasti ne nobenega političnega upoštevanja narodnosti!

Moglo bi se reči, da jugoslovanska socialna demokracija takrat na javni konferenci ni mogla izgovoriti vseh svojih misli, da je tivolska resolucija samo legalni program, legalni okvir. Na to je predvsem treba odgovoriti, da jugoslovanska socialna demokracija na podlagi svoje povsem nemarksistične analize ni mogla priti do drugačnih zaključkov, potem pa to, da jugoslovanska kakor ostala avstro-ogrška socialna demokracija ni razvijala takrat nobenega ilegalnega delovanja, niti ni nikdar mislila nanj. Ona ni mislila na revolucijo! Preporodovci so jo v tem delu daleč prekašali.

Nasprotno, bila je kontrarevolucionarna. Namesto, da bi se bila postavila na čelo narodnostnih bojev v korist proletariata, je z navidezno naprednimi internacionalnimi, v resnici pa skrajno nazadnjaškimi gesli kulturne avtonomije in enotnega gospodarskega teritorija, zavirala propad glavnega nasprotnika vsega avstro-ogrškega proletariata, t. j. države nemško-avstrijskega in ogrskega kapitalizma; v trenutku, ko pa je propad Avstro-Ogrske postal neizbežen, je popolnoma podlegla vplivom radikalnega meščanstva in bila nezmožna, združiti pod vodstvom proletariata malomeščanske in kmečke mase za zmago proletariata. Še več, prestopila je takoj v službo novorojenih imperializmov!

Joža Vilfan.

**Dr. R. Ložar v novi obleki.** V zadnji številki „Časa“ je dr. R. Ložar priobčil o moji knjigi „Oton Župančič“ kritiko, na katero žal moram reagirati. Zavrtni jo moram kot človek z nekim čutom za dopustno in ne več dopustno in kot avtor, ki je po krivdi brezčutnega kritika vsaj navidezno zapleten v neko ne več dopustno netaktnost, da ne rečem nespodobnost, ki ji je komaj najti primere v naši publicistiki.

V razboru o moji analizi Župančičeve erotike je namreč prišel kritik Ložar baje na osnovi spisa do zaključka, da ima kratko in malo pravico govoriti o poetovem zakonu, ki si ga drzne označiti celo kot „navidez srečnega“. Kako in po kakšnih potih je prišel Ložar do takega umevanja mojega teksta, je stvar posebne psihologije, ki tu navzlic svoji značilnosti niti ni tako važna. Vsakomur, ki bo prebral mojo razlago poetove „Spokorne pesmi“ in ki si bo v svesti, za kaj mi v vsej knjigi in ravno tako tudi v tem erotičnem poglavju gre, bo jasno, da se Ložarjevega grobo in banalno konkretnega vprašanja sploh nisem hotel in nisem dotikal in da ravno zaključna „Spokorna pesem“ tega cikla govori vse kaj drugega, četudi v veliko finejši in globlji čuvstveni sferi, kakor je tista, v kateri se giblje in neokusno potvarja vsebino Župančičevih pesniških izpovedi kakor tudi moje razlage Ložarjeva nedostojna beseda.



Vendar tu niti ne gre za umevanje in neumevanje niti za resničnost in neresničnost trditve, marveč gre za preprosti človeški čut, česa se javno razpravljati sme dotikati in česa ne. Če bi namreč v moji knjigi tudi res stala trditev, kakršna je Ložarjeva, bi bila za kritika s pravim čutom dolžnost, zavrnil jo kot netaktnost nasproti nekemu, ki še živi, pa naj je njegovo delo še tako splošna last. Vsako življenje je vendar v svojih privatnih in le tem bolj v svojih konkretno intimnih sferah nedotakljivo. Ložar je dokazal, da tega elementarnega čuta nima in niti ni pomislil, da bi me — ko me je že napak razumel — zavrnil, marveč brezčutno gazi s svojo iz trte izvito trditvijo po nekem živem in dragocenem življenju, kakor da je to najnaravnejša stvar, — in bogme, da zanj očitvidno je.

Kajti vsega tega temu rahločutnemu možu nikakor še ni dovolj. Svoje razmišljanje o omenjeni stvari spravlja vrhu vsega ta kritik v neposredno zvezo z domnevo, da vsega, kar sem o tem erotičnem ciklu pisal, nisem razbral samo iz pesmi, marveč, da mi je dal podatke o marsičem povedanem poet sam. V „Hramovih zapiskih“ sem nekoč že vnaprej zavrnil to domnevo in vendar jo sedaj Ložar pogreva, in sicer ob najbolj neokusni priliki, ki je mogoča, točno v neposredni zvezi z erotičnim poglavjem in s svojim nedostojnim „izsledkom“. Kaj s tem podtika pesniku, o tem ni da bi govoril, kakor tudi ne o tem, kaj prav za prav pove le o samem sebi. In tudi to domnevo izreka v tej zvezi Ložar prav tako mirno in naravno kakor je izrekel prvo — brezbržno stvarno, brezčutno in topo.

Groba brezčutnost, ki govori iz tega Ložarjevega sestavka, nam ni več nova. Čuli smo jo že leta 1932., ko je ta kritik kot sourednik „Doma in sveta“ pisal sodbo in obsodbo nad Župančičem. Čuli smo jo iz vse „neprikrite zagrizenosti in nekrščanske jeze in naravnost pobsesnelega sovraštva“, ki so bili po Albrechtovem pravično ogorčenem mnenju duh tistega pisanja. Vseh tistih nelepkih čuvstev zadnji obraz pa je bila groba brezčutnost, ki se je zdaj v tej kritiki izrazila ob delikatnejši priliki in v bolj človeški sferi še očitneje. Glede Ložarja samega me ni presenetila, pač pa mora vsakogar presenetiti dejstvo, da je to novo Ložarjevo netaktnost sprejelo in natisnilo uredništvo, sestavljeno iz zrelih katoliških kulturnih delavcev, kakršni so: dr. Janez Fabijan, dr. Ivan Ahčin in dr. Stanko Gogala, ki so s tem postali dejansko sokrivi v tej mučni Ložarjevi netaktnosti.

Josip Vidmar

## Prevodna literatura

### Iz naše prevodne književnosti

Skoro vsi kontinenti so se se tokrat zbrali v skupini knjig, ki leži pred mano: nekak dokaz, da nam postaja Evropa pretesna in da se širi krog naših literarnih zanimanj. Koliko je v tem premišljenega dela naših prevajalcev in založnikov, koliko slučajne mode ali stare tradicije, ki se drži že znanih imen, je kajpada težko določiti. Potrebno bi bilo večje gradivo za onega, ki bi kedaj skušal rešiti vsekakor zanimivi in hvalježni problem tematike naših prevodov: katere snovi zanimajo naše pre-